

۲-۲ آموزش

راهنمای جزوه معارف اسلام

تعداد واحد: ۲

۱۵۵٫۲

کد: ۴۹

کد: ۴۲

کد: ۶۹

نام درس: معارف اسلامی،

پیش نیاز: عربی ۵،

تفاسیر و وجوه آیات،

منابع مطالعه:

۱- منتخباتی از کتاب آرامش برای جهان پر آشوب و سهم اسلام در تمدن (در جزوه درسی است).

۲- آثار مبارکه در هفت قسمت (در جزوه درسی است)

۳- لغات و اصطلاحات اسلامی (در جزوه درسی است)

۴- مبحث علم الحدیث (در جزوه درسی است)

۵- منتخبات احادیث (در جزوه درسی است)

ارزشیابی درس:

الف-

۱- ماهانه اول، هفته چهارم، ۱۰ نمره

۲- میان ترم، هفته نهم، ۳۰ نمره

۳- ماهانه دوم، هفته سیزدهم، ۱۰ نمره

۲- پایان ترم، هفته هیجدهم، ۵۰ نمره

ب- تکلیف: ندارد.

مخصوص جامعه بهایی است.

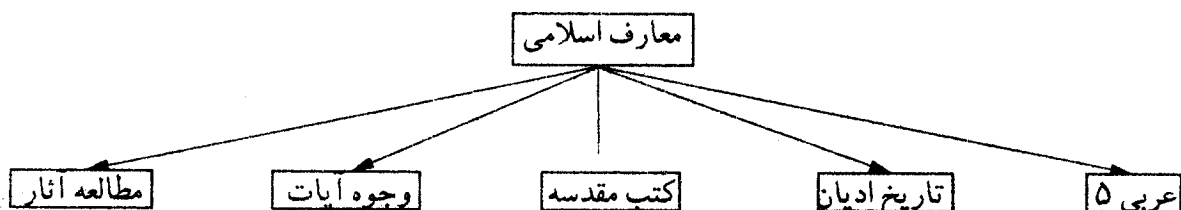
ب برنامه مطالعه هفتگی
ج نمایه درس همراه با توضیح
د مقدمه
و اهداف، منابع مطالعه و روش مطالعه
و مباحث تاریخی و اسلامی در آثار
ح لغات و اصطلاحات
یب علم الحدیث
ید منتخبات احادیث
یو ارزشیابی
یز نمونه سؤالات از قسمت آثار مبارکه

متن جزوه

	بخش اول، اسلام و تمدن
۱ ۱-۱- آرامش برای جهان پر آشوب
۸ ۲-۱- سهم اسلام در تمدن
	بخش دوم، آثار مبارکه
۱۸ ۱-۲- مباحث تاریخی
۳۹ ۲-۲- مقام حضرت محمد (ص) و قرآن
۴۹ ۳-۲- مقام ائمه (ع)
۵۵ ۴-۲- مباحث اسلامی
۷۱ ۵-۲- صوفیه
۷۳ ۶-۲- امام ثانی عشر (ع)، امت اسلام
۸۶ ۷-۲- احکام
۹۱	بخش سوم، علم الحدیث
۱۱۸	بخش چهارم، منتخبات احادیث
۱۲۸	بخش پنجم، لغات و اصطلاحات
۲۱۶ فهرست الفبایی لغات و اصطلاحات

برنامه مطالعه هفتگی

موضوع مورد مطالعه	قسمت	بخش	صفحات	هفته
منتخباتی از کتاب آرامش برای جهان پر آشوب	اول	اول	۱-۷	اول
منتخباتی از کتاب سهم اسلام در تمدن	دوم	اول	۸-۱۷	دوم
مباحث تاریخی	اول	دوم	۱۸-۳۹	سوم
امتحان ماهانه اول				چهارم
آثار مبارکه: مقام حضرت محمد و قرآن - مقام ائمه	دوم و سوم	دوم	۳۹-۵۴	پنجم
آثار مبارکه: مباحث اسلامی - صوفیه	چهارم و پنجم	دوم	۵۵-۷۲	ششم
آثار مبارکه: امام ثانی عشر، امت اسلام - احکام	ششم و هفتم	دوم	۷۳-۹۰	هفتم
مرور مطالب هفته‌های اول تا هشتم				هشتم
امتحان میان ترم				نهم
علم الحدیث (۱)	-	سوم	۹۱-۱۰۵	دهم
علم الحدیث (۲)	-	سوم	۱۰۵-۱۱۷	یازدهم
منتخبات احادیث (۱)	-	چهارم	۱۱۸-۱۲۲	دوازدهم
منتخبات احادیث (۲) - امتحان ماهانه دوم	-	چهارم	۱۲۳-۱۲۷	سیزدهم
لغات و اصطلاحات (۱)	-	پنجم	۱۲۸-۱۴۹	چهاردهم
لغات و اصطلاحات (۲)	-	پنجم	۱۵۰-۱۷۱	پانزدهم
لغات و اصطلاحات (۳)	-	پنجم	۱۷۲-۱۹۳	شانزدهم
لغات و اصطلاحات (۴) - مرور کلیه مطالب	-	پنجم	۱۹۴-۲۱۵	هفدهم

توضیح

۱- ارتباط با درس عربی ۵

این درس به دلیل شمول آن بر احادیث اسلامی و برخی از خطبه‌های نهج البلاغه که متن ثقیل و سنگینی است، حداکثر توانایی در دروس عربی دوره معارف را می‌طلبد. بنابراین درس عربی ۵ که آخرین درس عربی است، باید پیشنهاد این درس قرار گیرد.

۲- ارتباط با درس کتب مقدسه و بشارات

قسمتی از درس معارف اسلامی مربوط است به احادیث اسلامی که از جنبه‌های اصولی و پایه‌ای دینت مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این فعالیت بعینه بخشی از درس کتب مقدسه است و در آیاتی که زمینه این مطالعات را دارد، اعمال می‌گردد و چون مطالعه این مبحث در آیات قرآنی پایه و اساس این مطالعات در احادیث است، بنابراین درس کتب مقدسه قبل از این درس پیشنهاد آن تلقی می‌شود.

۳- ارتباط با درس تفاسیر و وجوه آیات

چون درک مفاهیم واقعی آیات قرآنی و کتب مقدسه قبل می‌تواند زمینه را جهت نگرش و دیدگاه صحیحی نسبت به تاریخ اسلام و تحولات آن آماده سازد، لذا به روشنی می‌توان رابطه بین درس وجوه آیات و این درس را ملاحظه نمود. همچنین معانی صحیح واژه‌های دینی که در عرف شریعت غیر از معانی لغوی است، زمینه فهم آن در درس وجوه آیات است.

۴- ارتباط با درس تاریخ ادیان

در حقیقت بخشی از این درس به تجزیه و تحلیل وقایع تاریخی می‌پردازد که درس تاریخ زمینه این مطالعات را بخوبی فراهم می‌سازد.

۵- ارتباط با دروس مطالعه آثار

چون اکثر لغات و اصطلاحات استخراج شده از کتب و الواح مندرج در دروس مطالعه آثار است، بالطبع ارتباط نزدیکی بین دروس مطالعه آثار و این درس از جهت فهم و درک عمیقتر این اصطلاحات و پی بردن به واقعیت امر در خصوص مفاهیم این لغات و اصطلاحات خواهد بود.

اهمیت علوم و معارف اسلامی در امر مبارک بر هیچکس پوشیده نیست. آثار و الواحی که در طول حیات پر افتخار طلعات مقدسه این امر بدیع نازل گشته، حاوی مجموعه وسیعی از معارف اسلامی می باشد. آیات مبارکه قرآن کریم که در آثار بهایی آمده به حدی است که به جرات می توان گفت بدون آگاهی و معرفت این آیات، درک آثار الهی در این ظهور اعظم بسادگی میسر نخواهد بود. احادیث و روایاتی که در کتب اسلامی اساس معارف شیعه اثنی عشریه قرار گرفته، در الواح مبارکه جمال قدم و آثار و مکاتیب حضرت عبدالبهاء و توابع حضرت ولی عزیز امر الله و همچنین در آثار دور بیان کراراً مذکور گردیده است. بسیاری از الواح مبارکه این ظهور در تبیین و تشریح مبادی و اصولی است که در شریعت مقدسه اسلام در کتب اسلامی سوابق دیرینه داشته، از ابتدای ظهور این شریعت تاکنون مورد بحث و تعمق دانشمندان و اهل نظر بوده است. از بین کتب و آثار مدوّن این دور بدیع، کتب زیادی است که موضوع اصلی آن مباحث اسلامی است؛ نظیر کتابهای دلایل سبعة و احسن القصص از حضرت نقطه اولی؛ کتاب مستطاب ایقان و لوح شیخ محمد تقی نجفی از جمال قدم؛ رساله مدنیه از حضرت عبدالبهاء؛ و همینطور آثار و نوشتجات متقدمین امر نظیر فرائد، قاموس ایقان، دلیل و ارشاد، تبیان و برهان، استدلالیه صدر الصدور، استدلالیه نعیم، برهان واضح، محاضرات و...

شرح رموز کتب آسمانی قبل که در لابلاي الواح مبارکه جمال قدم و آثار حضرت عبدالبهاء به چشم می خورد و در کتاب مستطاب اقدس به عنوان یکی از انگیزه های این ظهور معرفی شده، اکثراً در خصوص تأویل و تفسیر و تشریح آیات مبارکه قرآن کریم و سایر کتب مقدسه است.

ذکر احوال قیامت موعود در قرآن و سایر ادیان و تشریح و بیان حوادث آن یوم عظیم و ظهور آیات آفاقیه و انفسیه و کیفیت قیام مظهر موعود بر امر الهی و بیان تحقق کلیه اشارات و بشارات کتب آسمانی قبل، اکثراً در آثار مبارکه توأم با ذکر آیات قرآنی و احادیث اسلامی آمده است. عرفان اسلامی که در طی قرون و اعصار مراحل رشد و کمال خود را پیموده است و در قبال علمی که به وصف «لا یُسْمَنُ و لا یُغْنی» و یا «حجاب اکبر» موصوف گشته اند، در این ظهور موقعیت و منزلتی رفیع حائز گردیده، مباحث عمده و اساسیش در خلال آثار و الواح - مخصوصاً آثار حضرت عبدالبهاء - مطرح گردیده است. برخی از این مباحث که خالی از بدع و اوهام و شطحیات است، مورد تأیید قرار گرفته؛ به تفصیل بیان گشته؛ و بسیاری از اصطلاحات آن، که در اشعار و غزلیات و عبارات اهل عرفان آمده، مورد عنایت قرار گرفته و به ذکر الهی مزین گشته است.

فلسفه اسلامی نیز به نوبه خود در امر مبارک خالی از اهمیت نیست. چنانکه برخی از استدلالات وارده در کتب امری بر اصول و مبانی فلسفی مبتنی گردیده است.

با توجه به مطالب مزبور، لزوم مطالعات معارف اسلامی و اهمیت آن در امر مبارک واضح و مشهود می گردد. لذا مطالعه دروس اسلامی در مطالعات معارف عالیه امر، بخش قابل توجهی از واحدهای درسی را به خود اختصاص می دهد. از جمله درس کتب مقدسه و بشارات، تفاسیر و وجوه آیات، استدلال عقلی و نقلی، عرفان، مسایل فلسفه، احکام تطبیقی، تاریخ ادیان و دروس قرآن کریم.

جزوه حاضر که تحت عنوان «معارف اسلامی» ارائه می شود، همانند سایر دروس مطالعات اسلامی

که بحث مستقل و کامل و پیوسته‌ای را دنبال می‌کنند نیست، زیرا پس از دسته‌بندی مباحث و موضوعات که هر کدام در تحت نام و عنوان درسی خاصی جای گرفت، چهار مبحث خاص ولی مختصر باقی ماند که هیچ کدام در حد ۲ واحد درسی به حساب نیامده و امکان ادغام آنها در سایر دروس اسلامی نبود. در نتیجه این چهار مبحث که شامل وقایع تاریخی و مباحث اسلامی در آثار مبارکه، لغات و اصطلاحات اسلامی مندرج در آثار مبارکه، علم الحدیث و منتخبات احادیث است، یکجا در یک درس ادغام گردید. با اینکه ظاهراً این چهار مبحث کوتاه، هر یک مبحث خاص و مستقلی است و به لحاظ طبیعت این درس، هماهنگی و پیوستگی لازم را حداقل بین سه مبحث از آن در حد مطلوب ندارد، اما در عین حال به لحاظی دیگر می‌توان این هماهنگی را تا حدودی ملاحظه نمود؛ بدین نحو که اولاً، در مبحث لغات و اصطلاحات، با اینکه منظور یادگیری آنها در کل آثار است، اما این ارتباط هم در حد خاص بین این مبحث و سایر مباحث درس برقرار است؛ زیرا سایر مباحث درس نیز مشتمل بر لغات و اصطلاحات فراوانی است که آشنایی و آموزش آنها در همین قسمت صورت خواهد گرفت. و ثانیاً، مطالعه بسیاری از این اصطلاحات که شرح آنها با دیدگاه اسلامی است، زمینه را برای دانشجویان عزیز آماده می‌سازد تا دانستن حقیقت واقع و قوف به فصل الخطابها را که در مبحث دوم این درس (یعنی آثار مبارکه) کم و بیش به آن برخورد می‌کنند، جالب و دلپذیر یابند.

همچنین می‌توان بین مباحث آثار مبارکه و احادیث هماهنگی ایجاد نمود، زیرا در مطالعات این دو قسمت مواردی است که تا حدودی مکمل یکدیگرند؛ یعنی دیدگاهی که با مطالعه قسمت آثار مبارکه حاصل می‌شود، می‌تواند در فهم بیشتر و بهتر احادیث اسلامی، مخصوصاً آن قسمت که در زمینه وحدت ادیان است، مؤثر واقع شود. خلاصه الکلام می‌توان گفت با وجود تنوع و تفاوتی که ظاهراً بین اجزای این درس حکمفرماست و هر کدام اهداف آموزشی خاصی را دنبال می‌کنند، اما در مجموع چنانچه دانشجویان عزیز در مطالعات این درس به موارد ارتباط مباحث توجه نمایند و سعی کنند با دقت و تعمق خاص، جنبه‌های پیوستگی بین آنها را به دست آورند، حاصل و نتیجه مطالعات در این درس بسیار مطلوب و با ارزش خواهد بود.

در مجموع دانشجویان عزیز این امید را خواهند داشت که پس از اتمام درس، آگاهی و اطلاعات مفیدی در جهت شناخت حقیقت واقع در مباحث اسلامی، همچنین در مورد جنبه‌های وحدت اساسی تعالیم، و نیز در خصوص درک مقام و عظمت شأن هیاکل مقدسه اسلامی و ائمه طاهرین، و آشنایی با بسیاری از اصطلاحات این شریعت مقدسه به دست آورند.

منابع درسی - اهداف آموزشی - روش مطالعه

چون هر یک از مباحث چهارگانه این درس دارای هدف کلی و آموزشی و روش مطالعه خاصی است، برای تمام این چهار مبحث، این امور به صورت مجزا توضیح داده می‌شود.

مباحث اسلامی مندرج در آثار مبارکه

الف - هدف کلی:

شناخت دیدگاه امر مبارک در خصوص وقایع تاریخی و مباحث اسلامی

ب - اهداف آموزشی:

دانشجویان پس از اتمام این مباحث باید بتوانند:

۱- تأثیر دیانت مقدس اسلام را بر تمدن بشری بیان کنند.

۲- واقعیات تاریخ را در مورد دیانت اسلام بر مبنای حقایق مندرجه در آثار مبارکه شرح دهند.

۳- عظمت مقام شارع دیانت اسلام و قرآن کریم و ائمه اسلامی را به موجب آنچه در الواح آمده بیان کنند.

۴- موضوعات و مسائلی مربوط به دیانت اسلام در زمینه‌های اعتقادی، اجتماعی و احکام را (که واقعیت امر در این مباحث در طول زمان به لحاظ تشکیک آراء و اختلاف اقوال، از دید اهل نظر مکتوم مانده) تشخیص دهند و حقیقت واقع را به اتکاء هدایات الهی در این ظهور اعظم توضیح دهند.

۵- موارد انحطاط و دوری متدینین به این شریعت را از طریق حق و صراط مستقیم بر شمرند و علل ظهور و بروز این موارد را فهرست نموده، بنویسند.

ج - منابع مطالعه:

۱- در مورد تأثیر دیانت اسلام بر تمدن بشری از کتاب «آرامش برای جهان پر آشوب» و کتاب مهم «سهم اسلام در تمدن»، نوشته استانوود کاپ، صفحاتی انتخاب شده و در جزوه مندرج است.

۲- در موارد دیگری که شامل مباحث تاریخی، مقام حضرت محمد (ص) و مقام قرآن کریم، مقام ائمه اسلامی، احکام، برخی مباحث اسلامی، امام ثانی عشر و ائمت اسلام، مقام تصوف است، از الواح و آثار منتشره قلم اعلی و حضرت نقطه اولی و سایر طلعات مقدسه، مواردی را که وافق به مقصود به نظر رسیده، استخراج و در یک مجلّه جمع آوری شده که ضمیمه جزوه می‌باشد.

در زمینه تاریخی الواحی جمع آوری شده که گرچه بیان تاریخ است و شامل قصص گذشتگان، ولی عمدتاً زیر بنای اعتقادی دارد؛ یعنی حقایق و مطالبی را در قالب حوادث و وقایع برای دانشجویان عزیز روشن می‌نماید که می‌تواند خود پایه و اساسی جهت درک و وقوف به بسیاری از مبهمات و مسایل و معضلات دینی گردد.

در مورد احکام نیز الواح و نصوصی در نظر گرفته شده که واقعیت امر را از دید اهل بهاء در برخی از

احکام شریعت اسلام بیان نماید. فی المثل با زیارت نوح مبارک از حضرت عبدالبهاء در خصوص حضرت سکینه دخت حضرت سید الشهداء (سلام الله علیه)، این حقیقت روشن می شود که در این شریعت از ابتدا این محدودیت شدید در حق نسوان که در بعضی از اقوام، فرق اسلامی رایج گشته، وجود نداشته است و مربوط به دیانت اسلام نیست.

در مبحث دیگر الواح و آثار جالب و مهمی در شأن و مقام شارع عظیم الشأن این شریعت و مقام اولیاء و جانشینان بر حق او استخراج گردیده که زیارت می نمایند. الواحی که حقیقت امر را اینگونه که شایسته مقام این طلعات مقدسه اسلامی است، روشن می نماید. برخی از این الواح از طریق دایره جمع آوری نصوص معهد اعلی جمع آوری شده و به عنوان مختارات من النصوص البهائیه فی مقام محمد رسول الله منتشر گردیده است. بخش عمده ای از الواح و آثار این قسمت، الواحی است که علل انحراف برخی از اقوام و فرق اسلامی را که با تفرقه و انشعاب از شریعت الهی دور گشته اند و از صراط مستقیم و منهج قوم خارج شده اند، بیان می نماید. همچنین مطالبی را که به جهت پیروی کورکورانه تعلق از بزرگان و رؤسای دینی خود به امر مبارک و مقام مقدس موعود این شریعت و اولیاء او وارد گشته برشمرده، علل احتجاج آنان را که باعث ظهور وقایع اسف بار و غم انگیز و حوادث ناگوار گشته و غفلت و بی توجهی آنان را نسبت به شریعت رب العالمین تشریح می نماید.

د- روش مطالعه:

این بخش از درس به اقتضای تنوعی که در آثار مستخرجه وجود دارد، روش مطالعه و ارزشیابی آن هم متنوع و به چند صورت خواهد بود:

۱- مطالعه الواح فارسی و عربی موجود در این بخش را، در دو مرحله مطالعه خواهد نمود. مرحله اول، مطالعه لغات خاص آن از کتب مرجع همراه باشد. روشی که در نحوه مطالعه الواح در درس عربی آموخته می توانید در این درس نیز به کار ببرید. در هر حال ترجمه الواح عربی به نحو مطلوب مورد ارزشیابی قرار خواهد گرفت و در آزمون از ترجمه بعضی از نصوص و الواح سؤال داده خواهد شد.

۲- برخی جملات و عبارات فارسی یا عربی الواح که دقت و تعمق خاص می طلبد و فهم آنها بسادگی میسر نیست، به صورت خط کشی مشخص گردیده که باید دقیقاً مورد توجه قرار گرفته و در خصوص آنها تعمق لازم صورت گیرد. سپس با بهره گیری از توانایی های کسب شده از مطالعه آثار مبارکه در دروس قبل و یا از مطالعه الواح مندرج در همین جزوه، سعی شود به نحو واضح و روشن، مقصود و منظور و مطلب پوشیده مورد

نظر برای دانشجویان مفهوم گردد، مانند جملات زیر: وَكَانَتِ الْأُمَّةُ قَبْلًا تَقْلُدُ الصَّالِحِينَ وَأَعْبَادَهُمْ هَذِهِ الْأُمَّةُ الْآيْمَا صَلَاحٌ بِهٖ أَوَّالُهَا

با کمی دقت و با توجه به مطالعات قبلی می توان این وجه اشتراک را پیدا نمود. همچنین می توان در کشف این ارتباط لوحی را که در همین جزوه از حضرت عبدالبهاء است، شاهد و دلیل این تشابه دانست و این عبارت را معنی نموده، مقصود و منظور بیان مبارک را درک کرد. چنانچه در این بیان مبارک در صفحه ۲۹ می خوانیم: «قوم عرب چون به اسفل درکات انحطاط افتاد... ترقی و نشاط به تدابیر ممتنع و محال بود... افکار و آراء عقلا سگان جزیره العرب را به اوج عزت ابدیه نمی رسانند... قوت معنوی به میان آمد... رستخیز عظیمی حاصل گشت، هیجان شدید در عروق و اعصاب ظاهر شد، لهذا آن قوم پلید را در ایامی عدید از اسفل

درکات ذلت به اوج عزت رساند.» نتیجه می‌گیریم که همان طور که در ابتدای ظهور رستخیزی عظیم و ظهوری الهی توانست چنین حرکتی وسیع و حیاتی معنوی در عالم ایجاد نماید، در اواخر دوره این امت نیز جز با تجدید ظهور الهی هیچ نیرویی برای اصلاح عالم کارساز نیست.

برخی دیگر از این جملات جملاتی است که در بر دارنده نکته‌ای است که می‌تواند از نظر علمی بسیار با اهمیت باشد، ولی احتمال اینکه در ابتدای امر به ذهن دانشجویان برسد ضعیف است. نمونه‌هایی از این موارد در انتهای جزوه مشخص شده است و سؤالاتی که ذهن دانشجویان را تا حدود زیادی به نکته اصلی مورد نظر در آن هدایت نماید، طرح گردیده و به آن منضم شده است. این سؤالات از یک جهت کمکی است برای تعمق در نصوص و از جهت دیگر نمونه‌ای است که زمینه تعمق را در موارد مشابه آنها برای دانشجویان روشن می‌سازد.

بنابراین سعی در پاسخ به این سؤالات از جمله فعالیت‌های آموزشی است که کمک مؤثری در وصول به اهداف و مقاصد این درس خواهد بود.

۳- نحوه ارزشیابی سایر نصوص مبارکه که اکثراً در قسمت مباحث تاریخی، احکام، تصوف، امام ثانی عشر و... است، به صورتی دیگر است، زیرا فعالیت‌های خاصی به آن نحو که در دو قسمت قبل ذکر شد ندارد و مباحث آن شامل نکات مبهم و مطالبی که برای دانشجویان نامفهوم باشد، نیست. بنابراین در این موارد کافی است بیانات مبارکه را مطالعه نموده و تا حدی که لازم است، مطالب درس جهت پاسخگویی به سؤالات در ذهن سپرده شود و یا در صورت لزوم مرور و تکرار و خلاصه‌برداری شود.

نمونه سؤالات در این مورد به شرح زیر است:

به حدیث ذیل توجه نموده، به سؤالات مربوط به آن پاسخ دهید.

العلم علما، علم الابدان و علم الادیان.

الف- تعبیر علما از این حدیث چیست؟

ب- دلیلی که علما بر تقدم علم طب بر علم دین ذکر کرده‌اند بنویسید.

ج- تبیین حضرت عبدالبهاء را در مورد این حدیث شرح دهید.

د- دلیلی را که آن حضرت در علت تقدم علم طب بر علم دین ذکر فرموده‌اند، بیان کنید.

پاسخ: نص مبارک در قسمت مباحث اسلامی، ص ۶۲.

لغات و اصطلاحات

هدف: آشنایی با لغات و اصطلاحات متداول در آثار مبارکه

الف- اهداف آموزشی:

دانشجویان پس از اتمام این مباحث باید بتوانند:

۱- معانی لغات و اصطلاحات اسلامی مندرج در جزوه را بیان کنند

۲- نظر امر مبارک را در موارد مذکور توضیح دهند

۳- موارد تشابه و تفاوت بین تعابیر قبل و مفاهیم نازله در این ظهور را فهرست نمایند

۴- در مواقع لازم، ارتباط این قسمت و سایر مباحث جزوه را شرح دهند

۵- حقایق مندمج در آثار مبارکه و احادیث را در ارتباط با این قسمت استخراج و استنباط نمایند

ب- منابع مطالعه:

این مجموعه شامل اصطلاحات و اعلام و لغاتی می‌باشد که به نحوی با معارف دینی ارتباط دارد. مظاهر مقدسه طبق سنت الهی همیشه به زبان قوم تکلم می‌نمودند، معانی و مفاهیم خاص و بدیعی را که لازم بوده به خلق تعلیم دهند، الزاماً در قالب همان لغات و الفاظ متداوله ایراد می‌نمودند، لذا الفاظ و لغات به کار رفته در لسان مظاهر مقدسه مفاهیم و معانی بدیعی به خود گرفته است که لازم است این لغات مورد بررسی قرار گرفته، معانی و مفاهیم تازه آنها شناخته و روشن گردد.

در معارف اسلامی نیز لغات بسیاری وجود دارند که در کنار معانی لغوی خود، مبانی شرعی و یا احیاناً مفاهیم عمیقتری نیز در بر دارند و مقدار آنها بیش از آن است که بتوان در یک جزوه یا چند بحث آورد. بدین جهت نمونه‌هایی از آنها جهت آشنایی دانشجویان عزیز در این مجموعه ذکر می‌شود. ان شاء الله شرعی است تا در آینده مجموعه‌های غنی و پر محتوا از اینگونه اصطلاحات رایج و لازم جهت درک معارف دینی به همت دانشجویان تهیه شده و با افزودن مفاهیم بدیع که در امر مبارک شامل این الفاظ شده، ارزش آنها را جهت درک بهتر آثار مبارکه تجربه نمایند.

از آنجا که منابع و کتب متعدد و متنوع در تهیه این قسمت مورد استفاده قرار گرفته است، در پایان هر اصطلاح منابع آن ذکر گردیده است تا هم بتواند راهنمای مطالعه تکمیلی باشد و هم نشانه محدودیت آن باشد، زیرا ممکن است در یک بحث نظرات متعدد و برداشتهای گوناگونی آمده باشد که گاه مغایر هم باشند و آنچه در این مجموعه ذکر شده با توجه به همان کتب یاد شده بوده و چه بسا در منابع دیگر، تعبیر دیگری یافته شود.

ج- روش مطالعه

در مطالعه این قسمت لازم است به نکاتی چند توجه شود.

اول: ترتیب قرار گرفتن موارد ذکر شده حروف الفبا می‌باشد که جهت ارجاع سهل الوصول باشد.

دوم: در متن بسیاری از این اصطلاحات ارجاعاتی آمده است که به صورت کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف: مواردی که ارزشیابی نمی‌شوند. این موارد شامل ارجاعهایی به کتب امری و غیر امری است و صرفاً جهت علاقه‌مندان می‌باشد.

ب: مواردی که ارزشیابی می‌شوند. این دسته شامل مواردی است که ارجاع به یکی از جزوات معارف عالی شده که عموماً جزوات تفاسیر و وجوه آیات، کتب مقدسه و بشارات و جزوه عرفان می‌باشند و نیز آثار مبارکه مندرج در همین جزوه، مد نظر بوده و به آنها ارجاع داده شده است. در این موارد لازم است دانشجویان به جزوات و مباحث مورد نظر مراجعه نموده و آنها را دقیقاً مطالعه نمایند.

به عنوان مثال در ذیل «اسرافیل» در این قسمت، بحث ملائکه در جزوه تفاسیر مورد ارجاع قرار گرفته که لازم است جهت درک عمیق و صحیح این کلمه، معانی ملائکه در امر مبارک و تعبیر آن مورد عنایت قرار گیرد.

در قسمتهایی نیز مراجعه مجدد به آثار مبارکه در همین جزوه مد نظر است. به عنوان مثال عنوان

سید الشهداء باید با توجه به آثار مبارکه (قسمت مقام ائمه) مورد مطالعه قرار گیرد. جهت آشنایی بیشتر به نمونه سؤالات توجه فرمایید.

الف: کلیه عناوین مندرج در این قسمت (مورد ارزشیابی) را به سه دسته می توان تقسیم نمود: عناوینی که از آثار مبارکه در آن استفاده نشده، مانند حدیث قدسی، حدیث حجر الاسود، هفت تنان، قراء سبعة، کُر، واجب کفایی و... در این قسمت معانی در همین حد که در جزوه ذکر شده کافی است.

به عنوان مثال:

۱- حدیث قدسی و نبوی را تعریف کرده، تفاوت آنها را بیان کنید. (پاسخ ذیل عنوان حدیث قدسی و حدیث نبوی در همین قسمت)

۲- لیلۃ الہریر را تعریف و علت انتساب آن را بدین نام بنویسید. (پاسخ ذیل همین عنوان)

۳- واجب مطلق و واجب مقید را مختصراً توضیح دهید. (پاسخ در ذیل همین عنوان)

ب: عناوینی که در کنار معانی خود، اشاره و توضیحی از آثار مبارکه نیز دارند، مانند استخاره، غیبت کبری، دروزیه، اسماعیلیه و... در اینجا باید به هر دو مفهوم و نیز به تشابه و تفاوت آن توجه نمود.

به عنوان مثال:

۱- در مورد استخاره به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف- استخاره به چه معناست، از چه زمانی در اسلام رایج شد و به چه منظوری به کار می رفت؟

ب- دو نوع آن را ذکر نموده، مختصراً توضیح دهید.

ج- نظر امر مبارک را در این مورد نوشته، توضیح دهید. (پاسخها ذیل همین عنوان در جزوه)

۲- در مورد سبع مثنائی، مطالب ذیل را توضیح دهید:

الف- مضمون آیه ای از قرآن که این اصطلاح در آنجا به کار رفته است.

ب- معانی آن و تعبیر اسلامی از علت انتساب این لفظ به سبع مثنائی.

ج- نظر امر مبارک در این مورد. (پاسخها ذیل همین عنوان در جزوه)

۳- دروزیه را مختصراً معرفی نموده، آنچه از آثار مبارکه در این مورد ذکر شده، توضیح دهید. (پاسخ ذیل همین عنوان)

ج: عناوین دیگر که قسمت اعظم این بخش از جزوه را تشکیل می دهند، مانند: سدرۃ المنتهی، طور سینا، راجفه و رادفه، دجال، دار السلام، قاب قوسین، فارقلیط، وحی، بنی قینقاع و... که هم به مفهوم اسلامی آن اشاره شده و هم از آثار مبارکه استمداد گردیده و هم به نوعی به جزوات کتب مقدسه، تفاسیر و یا آثار مبارکه در همین جزوه و یا سایر اصطلاحات در همین قسمت ارجاع گردیده است. در مطالعه این موارد صرفاً توجه به توضیحات ذیل عناوین، کافی نیست، بلکه لازم است به ارجاعات یاد شده مراجعه شود و مطالعه دقیق صورت گیرد تا از

یک جنبه معنا و مفهوم یک عنوان به دست آید و از جنبه دیگر ارتباط و ائتلاف آن با سایر قسمت‌ها مفهوم شود و این امری است که به عنوان یک فعالیت بر عهده دانشجو محول شده و تفکر و تعمق و علاقه و آفری را می‌طلبد. به عنوان مثال ذیل عنوان «سید الشهداء» در این قسمت، به مواردی اشاره کرده که مطالعه آن وقت زیادی نمی‌طلبد، ولی یادگیری آن در همین محدوده، مورد نظر نیست. بلکه ذهن باید پس از آن به دنبال اهمیت، علت، زمان و... بگردد و به این منظور به عناوینی دیگر در همین قسمت مانند «کربلا»، «ابوالائم»، «حجة الوداع»، «ابن زیاد»، «حر بن یزید»، «عباس» و... مراجعه کرده و پس از تکمیل و ارتباط این مواضع به یکدیگر، یک مطلب کلی به دست آورد که چگونه ولایت در حجة الوداع توسط پیامبر (ص) شروع و منصوص گشت و ولایت ائمه بر خلق عنوان شد و امام سوم علیه السلام چگونه عمل کرد و در کنار این مفهوم، باید آثار مبارکه مندرج در همین جزوه بخصوص قسمت «مقام ائمه» با آن مرتبط گردد. تمام این فعالیتها ذهن را به مسیری هدایت می‌نماید که مفهوم صحیح و عمیقی از این عنوان یافته و نگرش و طرز فکری منطبق با آنچه صاحب عظیم الشأن این امر فخیم در آثار خود ذکر فرموده‌اند، به دست آورد که اولاً در برخورد با آثار مبارکه خالی از توهمات و اغراض گشته و ثانیاً اصل وحدت مظاهر الهیه و وحدت اصول ادیان و حقیقتی که هدف اصلی ظهور مظاهر حق بوده در آن مد نظر قرار گرفته باشد.

به عنوان دیگری مانند «صراط» توجه کنید. علایم و تعاریفی در آثار اسلامی برای آن ذکر شده است، اما فهم آن بدون توجه به مواردی چون «قیامت»، «راجفه و رادفه»، «دجال» و... مشکل بوده و باید از معلومات قبلی خود از طریق ارجاع به جزوه کتب مقدسه و تفاسیر کمک گرفته و معنی حقیقی صراط را درک نمایید و علایمی که در احادیث اسلامی و توسط ائمه علیهم السلام در صعوبت یا سهولت عبور از آن بیان شده، با حقایقی که در خلال این مطالعات به دست آورده‌اید، منطبق سازید و از این طریق درک عمیقی از این واژه به دست می‌آورید. در کنار آن می‌توان به نمونه‌هایی از این عناوین مانند «شیخ محمد حسن» توجه نمود که چگونه برخی به این مقام و علو علمی و ظاهری بر صراط لغزیدند و گندم پاک کن از آن سهولت عبور نمود؛ این صراط برای برخی به وسعت زمین و آسمان بود و برای بعضی احد از سیف.

با ز به عنوان مثال به دو سؤال نمونه زیر توجه شود:

۱- در مورد حجة الوداع:

الف: حجة الوداع را تعریف کرده و برخی از وقایع آن را ذکر نمایید. (جواب ذیل عنوان حجة الوداع)

ب: نظر امر مبارک را در این مورد نوشته و مقایسه کنید (جواب ذیل عنوان حجة الوداع)

ج: حضرت محمد در حجة الوداع فرمودند در قیامت از دو مسئله از شما خواهیم پرسید. آن دو مسئله کدام‌اند و نیز استنباط خود را از ارتباط بین قیامت و آن دو مسئله بنویسید. (جواب در آخر همین سؤال)

د: کدامیک از خلفا در این واقعه حاضر بود و عکس العمل او چه بود؟ (جواب ذیل همین عنوان و نیز عنوان عمر بن خطاب)

پاسخ قسمت ج: در این قسمت باید توجه داشت که حدیثی در ذیل این عنوان از حضرت محمد علیه التّحیة و التّنات ذکر گردیده که در آن فرموده‌اند: «در روز قیامت از کتاب الهی و ولایت از همه مؤمنین سؤال خواهد شد.» اما ارتباط این سه قسمت یعنی قیامت، کتاب الهی (قرآن) و ولایت الهیه و استنباط بر عهده دانشجو بوده و می‌باید در هنگام مطالعه در این موارد، دقت و تفکر نماید و مسائلی را در ارتباط این سه مسئله ذکر کند. من جمله اینکه آن حضرت اهمیت ولایت الهی و کتاب قرآن را بدین وسیله مورد تأکید قرار دادند که خلق نباید ارتباط آن دو را تا قیامت فراموش کنند و آنچه سبب رستگاری مؤمنین می‌گردد، تمسک به این دو ثقل اعظم بوده و عدم توجه به یکی یا غفلت از آنها موجب بعد از حق می‌گردد. نکته دیگر آن است که آنچه سبب ایمان در ظهور بعد و زمان قیام مظهر امر الهی در آینده خواهد شد، نوع درک و رفتار مؤمنین اسلام نسبت به این دو امانت است و معیار و میزان الهی در تقرب به حق در یوم قیامت کتاب الله و عترت اوست، نه معیارهای موجود در بین خلق از قبیل دیدگاه علما یا انتظارات و خواسته‌های خلق، و نیز اشاره لطیفی است به اینکه در قیامت و ظهور بعد هم بسیاری خواهند لغزید و معرض خواهند شد، چنانچه پس از صعود آن حضرت نیز تعداد قلیلی بر کتاب و ولایت ائمه مستقیم ماندند و اکثری پیروی ائمه ضلال نمودند و از توجه به منبع فیض دور ماندند و مدعیان ایمان در آزار و اذیت مؤمنین حقیقی سعی بلیغ نمودند، و دیگر آنکه تعبیر به ثقل نمودن این دو منبع فیض از آن جهت بود که عرفان حقیقی و تمسک واقعی به آن دو چقدر مشکل و دور از باورهای عامه بود و همچنین سایر موارد و استنباطاتی که به گونه‌ای بتواند این معانی را مرتبط سازد و درک دانشجو را بیان نماید.

۲- عنوان فقیه

الف: فقه را تعریف کرده و منابع فقه را نام ببرید (پاسخ در ذیل عنوان فقیه در همین قسمت)
 ب: مضمون حدیثی را که حضرت عبدالبهاء روح العالمین له الفداء در مورد شرایط فقیه ذکر فرموده‌اند نوشته، معنای «حافظاً لدینه» را با توجه با آثار مبارکه توضیح دهید. (پاسخ قسمت اول در ذیل همین عنوان و پاسخ قسمت دوم در آثار مبارکه (قسمت مباحث تاریخی) در همین جزوه)

ج- عکس العمل اکثر فقها در زمان ظهور این امر منیع را با ذکر حدیثی منطبق نموده، توضیح دهید. (پاسخ در قسمت آثار مبارکه، ائمت اسلام)

همانگونه که در این نمونه سؤال ذکر شده، برخی سؤالات با توجه به قسمتهای مختلف جزوه و در جهت ارتباط آنها با یکدیگر طرح خواهد شد و حضور ذهن دانشجو را در تمام موارد می‌طلبد تا در هر مرحله مطالعه، مطالب قبل را مورد استفاده قرار دهد.

علم الحدیث

الف: هدف کلی:

آشنایی با مباحث علم الحدیث در آثار اسلامی

ب: اهداف آموزشی:

دانشجو باید پس از مطالعه درس قادر باشد:

- ۱- پیدایش حدیث و مرحله پایه‌ریزی و تأسیس این بخش از علوم اسلامی را شرح دهد.
- ۲- اصطلاحات خاص این علم را توضیح دهد و اقسام حدیث را بر شمرد.
- ۳- معیار و میزان شناخت احادیث صحیح و معتبر را از غیر صحیح و ضعیف تشخیص دهد.
- ۴- اختلاف و تشتت آراء محدثین در مورد حدیث را بیان کند.

ج: منابع مطالعه

گزیده‌هایی از کتاب علم الحدیث و درایة الحدیث، تألیف کاظم مدیر شانه چی ضمیمه در جزوه.

د: روش مطالعه

برای مطالعه این مبحث به نظر می‌رسد که روش خلاصه برداری از دیگر روشها بهتر است، یعنی مطالب را یکبار اجمالاً مرور نمایید، بعد با دقت و تعمقی که می‌نمایید، سعی کنید محور مطالب را استخراج نموده، زبده و چکیده آن را یادداشت و در خاطر بسپارید.

این قسمت از درس مشتمل بر آثار الهی و اقوال ائمه معصومین نیست، بلکه تنها یک دیدگاه شخصی است. بنابراین تعمقی به آن نحو که در قسمت آثار یا احادیث لازم است، مورد نظر نیست؛ بلکه هدف از مطالعه فهم و درک مقصود نویسنده است. بسیاری از مباحث مطرح شده که دانشجویان اگر به سرعت بگذرند و در به دست آوردن مقصود مؤلف، دقت نمایند، مقصود نویسنده برای آنها روشن نمی‌شود و آنچه در این درس انتظار می‌رود در همین حد است.

مثلاً در صفحه ۱۰۷ بخش علم الحدیث در ذیل عنوان تشعبات مذهبی، که علل جعل حدیث مطرح شده، می‌نویسد:

«از ابو السعادات احمد بن منصور نقل شده که بین دو دست پروردگار لوحی است که در آن اسماء کسانی که قائل به صورت از برای خدا و رؤیت حق تعالی و چگونگی آن شده‌اند، ثبت شده و فرشتگان به آنان مباحثات می‌کنند.»

علت ذکر این حدیث در ذیل عنوان تشعبات مذهبی از مواردی است که تعمق و دقت می‌طلبد و در آزمون مورد سؤال خواهد بود. زیرا از مواردی است که دانشجوی ملزم است با توجه به آن مقصود مؤلف را دریابد. پس از کمی دقت و بررسی اینکه عنوان تشعبات مذهبی در ذیل عنوان علل جعل حدیث ذکر شده، نتیجه می‌گیریم که هر کدام از این فرقه‌ها با توجه به عقاید خاص خود و خواست‌های شخصی‌شان حدیث جعل می‌کردند و بدین طریق متوجه می‌شویم که مضمون این حدیث باید از عقاید یکی از این فرقه‌ها باشد. پس از وقوف به این مطلب بسادگی متوجه می‌شویم که چون در این حدیث موضوع جواز رؤیت پروردگار ذکر شده، پس مربوط می‌شود به عقاید اشاعره که در درس وجوه آیات به این مطلب اشاره گردیده بود که آنها قائل به رؤیت پروردگارند.

دیگر مطلبی که در صفحه ۱۱۲ در مورد شناخت حدیث متواتر و حدیث واحد آمده، باز دقت می‌طلبد. از یک جهت خواننده در بادی امر با توجه به اسم کلمه متواتر و واحد تصور می‌نماید خبری که راوی آن یک نفر است، خبر واحد است و خبری که راویان آن زیادند، متواتر است؛ ولی با کمی دقت در تعریف آن

متوجه می‌شویم که اینچنین نیست. بلکه معیار دیگری برای تعریف خبر واحد و متواتر ذکر شده و آن این است که در خبر واحد تعداد راویان باید «فی حدّ نفسه» در حدی نباشد که اتفاق آنان بر کذب، محال باشد و ممکن است از یک نفر هم بیشتر باشد. نکته دیگر، دقت در جمله «فی حدّ نفسه» است که بدون توجه در فهم این جمله، تعریف خبر واحد و خبر متواتر قابل درک نیست. جمله «فی حدّ نفسه» این شرط را در تعریف خبر متواتر اضافه می‌کند که اگر خبری به جهت قرآنی از قبیل موثق بودن راوی و یا انطباق آن با آیات قرآنی و امور دیگر صحت آن را محرز نگردد، این امر نمی‌تواند موجب متواتر بودن حدیث گردد. زیرا در متواتر بودن حدیث، آنچه شرط اصلی است، این است که تعداد راویان (بدون هیچ امر دیگری)، در حدی باشد که موجب یقین شود؛ یعنی قرائن دیگر کمک به اعتبار آن ننمایند.

منتخبات حدیث

الف: هدف کلی

وقوف بر برخی از مفاهیم مشترک بین ادیان الهی مندرج در احادیث اسلامی

ب: اهداف آموزشی

دانشجویان پس از اتمام این قسمت باید بتوانند:

- ۱- متن عربی احادیث را به نحو صحیح قرائت و ترجمه نمایند.
- ۲- اصول و مبانی مشترک بین ادیان را در هر حدیث استخراج نمایند.
- ۳- استخراج هر اصل را مبتنی بر شواهد و قرائن و دلیل استنباط، بیان کنند.
- ۴- ارتباط بین مفهوم احادیث و مطالب مندرج در سایر قسمتهای جزوه را در موارد خاص بیان کنند.

ج: منابع مطالعه

در این قسمت از درس، تعدادی از احادیث اسلامی که از حضرت رسول اکرم (ص) و ائمه اسلامی (ع) روایت شده، جمع آوری شده است. انتخاب این احادیث بر همان اساس و دیدگاهی است که در کتب مقدّسه از قرآن کریم و انجیل مقدّس جمع آوری و انتخاب شده است؛ یعنی آیاتی که حاوی اصلی از مبانی و اصولی شریعت الهی است که اساس و پایه شرایع الهی در طول زمان بوده است^۱ می‌باشند. همانطور که در مقدّمه ذکر شد، روایات ائمه اسلامی حاوی موضوعات و مطالبی^۲ که همه زمینه‌هاست. در زمینه احکام، عبادات، اخلاقیات، معاملات، روابط اجتماعی و... که این امور با گذشت زمان و تحولات بشری تغییر می‌یابد. مجموعه این مطالب در دروس دیگر دوره معارف عالی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در این درس از بین روایات اسلامی، روایاتی که مبین اصول و مبادی شریعت الهی، یعنی حقیقت ادیان که مقدّس و مستقل از زمان و مکان و شئون متغیّر بشری است، مورد نظر می‌باشد. اصولی که در همه ادوار و ازمنه، انبیای الهی خود را مروج و منادی آن دانسته‌اند و علی‌رغم تغییراتی که در الفاظ و عبارات آن حاصل شده، اصل موضوع تغییری حاصل ننموده و از یک حقیقت واحده حکایت می‌نمایند.

مطالعه این روایات و آگاهی بر محور بیان و پیام اصلی حدیث که با آثار مبارکه، همچنین با تعالیم کتب آسمانی قبل منطبق و موافق است، دانشجویان را به این تعلیم مبارک که اساس همه ادیان الهی یکی

است، آشنا نموده، با دقت و تعمق در آنها، انسان می‌تواند این واقعیت را دقیقاً لمس کند. مثلاً روایاتی که بیان می‌کند توجه به خداوند تنها از طریق توجه به مظاهر مقدسه میسر است و توجه به ذات الهی برای هیچ بشری مقدور نیست و یا روایاتی که چگونگی عکس العمل خلق را نسبت به مظاهر مقدسه مورد توجه قرار داده و علل انحراف آنها را شرح می‌دهد. همچنین اموری که در تحرّی حقیقت، حائل می‌شود و حجاب واقعیات می‌گردد و انسان ناآگاهانه از حقیقت باز می‌ماند و نیز بیان مشکلاتی که همیشه بر سر راه فرستادگان خدا بوده و از طریق رهبران دینی در عالم پیدا می‌گشته است. ملاحظه این روایات و احادیث به دانشجویان عزیز دید خاصی می‌دهد و این حقیقت را برای آنان روشن می‌سازد که در بین ادیان چه وحدت و اتفاق نظری حکمفرماست. اختلاف و تفرقه و تشّت، هرچه هست از علوم اکتسابی و افکار بشری و ساخته‌های ذهن انسانهاست.

د: روش مطالعه

هر حدیث بیان‌کننده یک یا چند اصل از اصول تعالیم دیانت است که شما دانشجویان عزیز پس از یک مطالعه اجمالی، باید به دنبال پیدا نمودن این اصل از لابلای مطالب مندرج در حدیث باشید. با توجه به آشنایی شما به الواح و آثار مبارکه و حقایقی که در بین این الواح ملاحظه نموده‌اید، با کمی دقت بخوبی می‌توانید اصول مورد نظر را حدس بزنید. آنچه به نظرتان رسیده باید اولاً از اصول مشترک ادیان باشد و ثانیاً آن را در آثار مبارکه یافته باشید. ضمناً باید کیفیت استنباط خود را در اکثر این احادیث بیان کنید؛ یعنی توضیح دهید که برداشت خود را از کدام قسمت حدیث و بر چه اساسی یافته‌اید.

نمونه این برداشتها برای شما از طریق نمونه سؤالات، داده شده است. همچنین نحوه استنباط ذکر شده تا دقیقاً به این امر واقف شوید. در ضمن می‌توانید با مطلعین محلی در این خصوص مشاوره و مذاکره نمایید. لغات عربی و ترجمه تحت اللفظی احادیث را نیز مد نظر داشته باشید و بهتر است که قبل از هر چیز به این امر اقدام نمایید.

ه: نمونه سؤالات

۱- در حدیث ذیل ترجمه حدیث و سپس اصل دینی آن را استخراج نمایید و دلیل آن را توضیح دهید.
 قلت لابی عبدالله: «هَلْ لِأَحَدٍ عَلَيَّ مَا عَمِلَ تَوَابٌ عَلَيَّ إِلَّا الْمُؤْمِنِينَ؟» قال: «لَا!».
 پاسخ: به حضرت صادق عرض نمودم: «آیا برای عمل خیری که شخصی غیر مؤمن انجام می‌دهد، پاداشی از جانب خداوند منظور گردیده؟» فرمود: «خیر!»

اصل دینی این حدیث: بی‌ثمر بودن عمل بدون ایمان.
 طریق استنباط این اصل از حدیث: چون در حدیث فرموده است که تنها مؤمن است که عمل خیر او موجب ثواب است، پس باید در صدد یافتن وجه امتیاز بین مؤمن و کافر باشیم، امتیازی که عدم قبولی عمل غیر مؤمن را توجیه کند. این امتیاز چیزی جز ایمان نیست. پس نتیجه می‌گیریم که عمل در صورتی ثمر دارد که جویشده از معرفت و ایمان باشد و ما دون آن بی‌ثمر است و اصل مورد نظر که بی‌ثمر بودن عمل بدون ایمان است، از این حدیث استنباط می‌شود.

۲- در حدیث ذیل ترجمه حدیث و سپس اصل دینی آن را استخراج نمایید و دلیل آن را توضیح دهید.
 قال سمعت ابا عبدالله (ع) يقول: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَمَلًا إِلَّا بِمَعْرِفَةٍ وَلَا مَعْرِفَةً إِلَّا بِعَمَلٍ فَمَنْ عَرَفَ دَلَّتْهُ الْمَعْرِفَةُ عَلَى

الْعَمَلُ وَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ فَلَا مَعْرِفَةَ لَهُ...»

اصل استخراج شده در این حدیث این است که ایمان و عرفان از طریق عمل شناخته می‌شود؛ یعنی ایمان بدون عمل اصولاً ایمان نیست.

نحوه استنباط: در این حدیث ما به نکته‌ای جالب برمی‌خوریم و آن این است که مقصود از معرفت و ایمانی که در آثار الهی غالباً با عمل توأم دانسته شده، هر ایمان و هر معرفتی نیست، بلکه معرفتی مورد نظر است که عمل لازمه ذاتی اوست و چنین معرفت و ایمانی باید در مقامی باشد که قابل انفکاک از عمل نباشد. این مطلب از جمله «من عرف دلته المعرفة علی العمل» استنباط می‌شود، زیرا می‌فرماید هر کس معرفت پیدا کرد، بناچار این معرفت منجز به عمل می‌شود. حال از طرفی ما بعضی از مؤمنین را مشاهده می‌کنیم که دارای معرفت و ایمان هستند، ولی عمل نمی‌کنند. برای ما این شبهه پیش می‌آید که چگونه می‌شود که معرفت بدون عمل صحیح نباشد، در حالی که مصادیق آن زیاد است. جمله بعد در این حدیث ما را راهنمایی می‌کند: «وَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ فَلَا مَعْرِفَةَ لَهُ» یعنی در حقیقت معرفتی که مورد نظر حق است، معرفتی است که قابل انفکاک از عمل نباشد و با عمل توأم باشد. بنابراین معرفتی که با عمل نباشد، آن معرفت، معرفت نیست؛ یعنی در حقیقت ایمان به معنی ایمانی که مورد نظر حق است - هر معرفتی و هر ایمانی نیست. ایمانی را حق ایمان می‌نامد و معرفت می‌خواند که در حدی باشد که عمل، لازمه ذاتی آن باشد و انفکاک از آن متصور نباشد؛ چنانکه آتش وقتی آتش است که شعله و حرارت از آن ساطع شود و بدون آن نمی‌توان آن را آتش خواند.

ارزشیابی درس

ارزشیابی درس بر اساس سؤالات تشریحی با دو امتحان میان ترم و پایان ترم به ترتیب ۳۰ نمره و ۵۰ نمره خواهد بود. همچنین دو امتحان ماهانه - یکی در یکماه اول (۱۰ نمره) و دومی در یکماه سوم (۱۰ نمره) در نظر گرفته شده است. این درس تکلیف ندارد.

ارزشیابی درس از طریق سؤالاتی که نظیر آن در چهار قسمت درس به عنوان نمونه داده شده است، صورت خواهد گرفت. بنابراین لازم است هنگام مطالعه به اهداف آموزشی و روش مطالعه مخصوص هر قسمت رجوع شود و دقت لازم صورت گیرد.

سوالات نمونه از قسمت آثار مبارکه

الف: نصوص وارده در مقام حضرت محمد رسول الله

۱- جوهر و حقیقت دعای ذیل که در حقّ مسلمین شده ناظر به چه امری است که در باطن این الفاظ مکنون است؟

«وَيَسْأَلُوهُ بِأَنْ يُؤَيِّدَ الْمُسْلِمِينَ كَافَّةً عَلَى مَا يُحِبُّ وَيَرْضَى وَيَرْفَعَهُمْ بِأَمْرِهِ وَسُلْطَانِهِ وَيَعْرِفَهُمْ مَا يَعْلَمُونَ بِهِ مَقَامَاتِهِمْ. وَأَنْ يُبَدِّلَ ذَلَّهُمْ بِالْعِزِّ وَفَقْرَهُمْ بِالْغِنَاءِ وَخَرَابَهُمْ بِالْعِمَارِ وَأَصْطِرَّاهُمْ بِالْإِطْمِينَانِ وَخَوْفَهُمْ بِالْأَمْنِ»

۲- در بیانات مبارکه ذیل کلمات و جملاتی که به عظمت مقام حضرت محمد اشاره دارد مشخص کنید و دلیل آن را توضیح دهید.

«أَيُّ رَبِّ تَرَانِي مُقْبِلًا إِلَيْكَ وَآمِلًا بِدَائِعِ فَضْلِكَ وَكَرَمِكَ أَسْأَلُكَ يَا إِلَهِي بِالْمَشْعَرِ وَالْمَقَامِ وَالزَّمْزَمِ وَالصَّفَا وَبِالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَبِئْتِكَ الَّذِي جَعَلْتَهُ مَطَافَ الْمَلَائِكَةِ الْأَعْلَى وَمُقْبَلِ الْوَرَى وَالَّذِي بِهِ أَظْهَرْتَ أَمْرَكَ وَسُلْطَانَكَ وَأَنْزَلْتَ آيَاتِكَ وَرَفَعْتَ أَعْلَامَ نُصْرَتِكَ فِي بِلَادِكَ وَزَيْنْتَهُ بِطَرَازِ الْحَتْمِ وَأَنْقَطَعَتْ بِهِ نَفْحَاتُ الْوَحْيِ بِأَنْ لَا تُخَيِّبَنِي عَمَّا قَدَّرْتَهُ لِلْمُقْرَبِينَ مِنْ عِبَادِكَ وَالْمُخْلِصِينَ مِنْ بَرِيَّتِكَ...»

۳- جمله «سَأَلْتُ الْبَطْحَاءَ» در عبارت «فَأَهْتَرُ بِذِكْرِهِ وَسَأَلْتُ الْبَطْحَاءَ» به چه حقیقتی اشاره دارد؟ آیا نظیر این مطلب را در کتب مقدسه قبل به یاد دارید؟

۴- «كُلُّ نَبِيٍّ كَرِيمٍ وَرَسُولٍ عَظِيمٍ فَهُوَ عِبَارَةٌ عَنِ مِرَاةٍ صَافِيَةٍ لَطِيفَةٍ مُنْطَبِعَةٍ فِيهَا الصُّورُ الْعَالِيَةُ تُنْبِئُ عَنِ شَمْسِ الْحَقِيقَةِ الْمَتَجَلِّيَةِ عَلَيْهَا بِالْفَيْضِ الْأَبَدِيِّ وَلَا يُرَى فِيهَا إِلَّا الضِّيَاءُ السَّاطِعُ مِنْ شَمْسِ الْحَقِيقَةِ وَتَفْيِضٌ بِهِ عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ وَ«أَنْتَ لَتَهْدِيَ إِلَيَّ صِرَاطَ مُسْتَقِيمٍ»
با توجه به بیانات مبارکه که قبل از آیه قرآن «وَإِنَّكَ لَتَهْدِيَ إِلَيَّ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» ذکر شده که در حقیقت بیان واقعی صراط مستقیم و هدایت الله است، توضیح دهید مقصود از صراط مستقیم چیست؟

۵- «تَعَالَى تَعَالَى مَنْ نَطَقَ بِكَلِمَةٍ وَجَعَلَهَا فِي مَقَامِ كِتَابًا نَاطِقًا وَفِي مَقَامِ سَيْفًا قَاطِعًا وَفِي مَقَامِ نُورًا لَمِيعًا وَفِي مَقَامِ رِيَاضًا بَدِيعًا وَأَمْرًا الْكُلَّ بِالتَّقَرُّبِ إِلَيْهَا مَنْ أَقْبَلَ إِنَّهُ مِمَّنْ نَجَى وَمَنْ أَعْرَضَ إِنَّهُ مِنَ الْهَالِكِينَ»
مواردی را که مشخص شده به دقت توجه نموده و ارتباط آن را با کلمه الهیه توضیح دهید.

۶- «... أَسْأَلُهُ تَعَالَى بِأَنْ يُحَفِّظَهُ عَنِ شَرِّ أَعْدَائِهِ الَّذِينَ خَرَقُوا الْأَحْجَابَ وَهَتَكُوا الْأَسْتَارَ إِلَى أَنْ نُكِسَتْ رَايَةُ الْإِسْلَامِ بَيْنَ الْأَنْكَامِ...»

در این بیان مبارک مقصود از احجاب همان حجاب و پرده مصطلح در زبان فارسی است و یا مفهوم دیگری هم در آن مد نظر می باشد؟

ب- مقام ائمه

۱- «... وَ هَذَا مِنَ السَّنَنِ الْإِلَهِيَّةِ فِي الظُّهُورَاتِ الْأُولِيَّةِ كَمَا رَأَى يُوسُفُ فِي الْمَنَامِ بَانَ سَجَدَتْ لَهُ إِحْدَى عَشْرَ كُوكِبًا وَ هُوَ الثَّانِي عَشْرَ وَ هَذَا كَانَ فِي الْكُورِ الْخَلِيلِ»
جمله «وَهُوَ الثَّانِي عَشْرَ» را توضیح دهید.

۲- «... وَ إِنِّي تَقَرَّبْتُ رَأْسِي إِلَى شَفَّتَاهُ سَمِعْتُ بِأَنَّهُ تَحْتَ السَّيْفِ يَقُولُ يَا قَوْمِ تَاللَّهِ مَا نَطَقْتُ بَيْنَكُمْ عَنِ الْهُوَى بَلِ بِمَا نَطَقَ مَنْطِقَ الطُّورِ فِي صَدْرِي الْمَقْدَسِ الْأَصْفَى تَاللَّهِ لَنْ تُشْتَبِهَ آيَاتُ اللَّهِ بِشَيْءٍ عَمَّا قَدَّرَ فِي جَبْرُوتِ الْقَضَاءِ وَ عَمَّا كَانَ فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى»

ارتباط جملاتی را که زیر آنها خط کشیده شده است با جمله قبل توضیح دهید.

ج- مباحث اسلامی

۱- «در اهل فرقان ملاحظه نما که هر نفسی که قلب را از اشارات کلمات مطهر نموده به عرفان نقطه بیان فائز شد، چه که ذکر ختمیت که در کتاب مذکور است، از کلمات محکمه فرقان بوده. با اثبات این کلمه و تحقق معنی ظاهر آن در قلب، هرگز اقرار ننماید بر اینکه نبی از اول لا اول بوده و الی آخر لا آخر خواهد بود...»
با ملاحظه بیان مبارک توضیح دهید مقصود از تطهیر قلب از اشارات کلمات چیست؟

۲- در این بیان مبارک حضرت نقطه اولی دقت نموده به سؤالات مربوطه پاسخ دهید.

«کل حروف لفظیه به نقطه متکون می گردد و ارواح آن به نقطه حقیقت و اوست در فرقان محمد رسول الله (ص)»

الف- مقصود از لفظیه چیست؟

ب- مقصود از ارواح آن چیست؟

۳- در مجموعه آثار مبارکه درباره حضرت محمد رسول الله بیانی را بیابید که ذکر مقام آن حضرت را در ارتباط با امر مبارک بیان می نماید.

پاسخ: «بَعْدَ ذَلِكَ أَصْطَفَى مُحَمَّدًا فِي الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَ أَرْسَلَهُ عَنْ مَشْرِقِ الْحِجَازِ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ وَ أَنْزَلَ مَعَهُ فُرْقَانًا لِيُفَرِّقَ بِهِ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ وَ لِيَذَكِّرَ النَّاسَ بِهَذَا النَّبِيِّ الْأَعْظَمِ الْأَقْوَمِ الْقَدِيمِ»

۴- «... وَ جَعَلَ الْكَعْبَةَ مَطَافَ الْعَالَمِ لِبِقَاءِ ذِكْرِهِ بَيْنَ الْأُمَّمِ وَ لِيَعْلَمَ الْكُلُّ مَنْ يَتَّبِعُ أَمْرَ اللَّهِ مِنْ أَتْبَعِ هَوَاهُ مِنْ دُونِ بَيْنَةٍ وَ لَا كِتَابٍ»

مقصود از عبارات مشخص شده را مشروحاً توضیح دهید.

۵- «يَا مَلَأَ التَّوْحِيدِ لَا تَفَرِّقُوا فِي مَظَاهِرِ أَمْرِ اللَّهِ وَ لَا فِيمَا نَزَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْآيَاتِ وَ هَذَا حَقُّ التَّوْحِيدِ... وَ كَذَلِكَ

فِي أَعْمَالِهِمْ وَأَعْمَالِهِمْ وَكُلِّ مَا ظَهَرَ مِنْ عِنْدِهِمْ وَيُظْهِرُ مِنْ لَدُنْهُمْ. كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكُلٌّ بِأَمْرِهِ عَامِلِينَ وَمَنْ فَرَّقَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ كَلِمَاتِهِمْ وَمَا نَزَلَ عَلَيْهِمْ أَوْ فِي أَحْوَالِهِمْ وَأَعْمَالِهِمْ فِي أَقْلٍ مِمَّا يَحْضُرُ فَقَدْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ وَآيَاتِهِ»
 در این آیات مبارکه تعمق نموده، دو پرسش زیر را مد نظر قرار داده، پاسخ آنرا بیابید.

الف - مقصود از «هُذَا حَقُّ التَّوْحِيدِ» چیست؟

ب - چرا کسی که فرق گذارد و به آنچه دستور فرموده‌اند عمل نکند، مشرک است؟

۶- «... خاتم انبیاء روح ما سواه فداء در مقام خود شبیه و مثل و شریک نداشته، اولیاء صلوات الله علیهم بکلمه او خلق شده‌اند. ایشان بعد از او اعلم و افضل عباد بوده‌اند و در منتهی رتبه عبودیت قائم» تقدیس ذات الهی از شبه و مثل و تنزیه کینونتش از شریک و شبیه به آن حضرت ثابت و ظاهر. این است مقام توحید حقیقی و تفرید معنوی و حزب حق از این مقام کما هو حقه محروم و ممنوع. حضرت نقطه روح ما سواه فداء می‌فرماید: اگر حضرت خاتم به کلمه ولایت نطق نمی‌فرمود، ولایت خلق نمی‌شد.»

۱- حاصل بیانات فوق را به طور مختصر در یک جمله بنویسید.

۲- مقصود از حزب حق چه کسانی هستند و ارتباط اعتقاد آنان با بیان حضرت نقطه اولی چیست؟

۷- «وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْعَالَمِ وَمُرَبِّي الْأُمَّمِ الَّذِي بِهِ انْتَهَتْ الرِّسَالَةُ وَالنَّبُوءَةُ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ دَائِمًا أَبَدًا سَرْمَدًا»

مقصود از جمله «انْتَهَتْ الرِّسَالَةُ وَالنَّبُوءَةُ» را (با توجه به وجود چنین بیاناتی در آثار مبارکه: «قد انتهت الظهورات الی هذا الظهور الاعظم») بیان کنید.

۸- «... وَمَنْ أَقْرَبَ عَلَيْهِ وَأَعْتَرَفَ بِآيَاتِ الْوَحْدَانِيَّةِ فِي فُؤَادِهِ وَجَمَالِ الْأَزَلِيَّةِ فِي جَمَالِهِ حَكَمَ عَلَيْهِ حُكْمَ الْبَعْثِ وَالْحَشْرِ وَالْحَيَاةِ وَالْجَنَّةِ»

ضمیر «ه» در «فؤاده» به دو صورت می‌تواند معنی شود، آن دو صورت را توضیح دهید و فرق بین آن دو را بیان کنید.

د - در خصوص امام ثانی عشر

۱- «در قرآن، خداوند نازل فرموده کل اثمار او در این آیه هست: اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا»

بنابر آنچه در بیان مبارک در ذیل این آیه قرآن آمده است، توصیه حق به مسلمین چیست و تخلف از آن از چه جهت بوده است.